אגרות הראי"ה - כרך ג' - אגרת תשמו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח מרחשוון תרע"ו - סנט גאלן
נמען: הרב יונתן בנימין הלוי הורוויץ

על החוברת: היה מבליט יותר את אהבת הישוב החומרי. מצבה, במה ומקדש: המצבה - 'נקודה מרכזית שכולם מתקבצים סביבה' - מתאימה לקריאה בשם ה' הכללית של אברהם. יעקב הפך אותה ל'בית אלוהים' מוקף מחיצות, סגולת ישראל. לעתיד יאמרו העמים 'לכו ונעלה... אל בית אלוהי יעקב' (פסחים פח), ויבינו את ערך המצוות הפרטיות. במת יחיד הותרה עד שהמילוי הפרטי בשל, ואז נקבע בית עולמים.

עיקרי הדברים

- מצבה - עבודה כללית.
- בית - סגולת ישראל.
- העמים יבינו את המצוות.
- במה ובית עולמים.

נוסח האגרת עם ביאור

בגרסה זו משולב ביאור בתוך נוסח האגרת. הביאור מופיע כך: [בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת] *והוא אינו חלק מלשון האגרת.*

(אל הרב ר'[1] יונתן בנימין הורוויץ) ב"ה[2] ס"ג כ"ח מר-חשון עתר"ו[3].

מכתב רב רחימאי [מכתב רבי האהוב (ארמית)] כת"ר[4] שליט"א[5], הראשון גם השני עם החוברת הגיעני. ויסלח נא אהובי על אחור תשובתי. - לולא מה שקשה לי כעת לעבוד עבודה ספרותית, הייתי מתקן את החוברת בהרבה מקומות, ביחוד הייתי מבליט יותר ויותר את אהבתנו לישוב החמרי על אדמת-קדשנו ואת אמונתנו הגדולה, שבשפלותנו יזכר לנו [על פי תהלים קלו, כג] צור ישראל ב"ה, ומכל גרעין הנזרע בארץ-צבי יפריח ישועה ותהלה גדולה מאד.

את הגיוני-רוחי ע"ד[6] מצבה, במה ובית-המקדש, למדרגותיהם, [על דבר שלוש צורות עבודת ה': מצבה (אבן אחת שמקריבים עליה), במה (מזבח), ובית המקדש, לפי מעלותיהן] ארשום בזה למר בקצרה.

ראינו שמצבה היתה אהובה בימי האבות, ונשנאה אח"כ[7] לגמרי ["ולא תקים לך מצבה אשר שנא ה' א-להיך" (דברים טז, כב)] בלא שום התר זמני. הבמה הותרה ונאסרה והותרה עד שנאסרה לגמרי, [הבמות הותרו לפני הקמת המשכן, נאסרו בזמן המשכן במדבר, הותרו שוב בגלגל, נוב וגבעון, ונאסרו לגמרי משנבנה בית המקדש בירושלים] ע"י[8] קביעת בית-עולמים שנקרא "נחלה - שאין לה הפסק", [ירושלים, שעליה נאמר "אל המנוחה ואל הנחלה" (דברים יב, ט), ומשנבחרה אין עוד היתר לבמות (זבחים קיט)]

---

1 ר' - רבי
2 ב"ה - ברוך השם
3 עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4 כת"ר - כבוד תורתו
5 שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6 ע"ד - על דבר
7 אח"כ - אחר כך
8 ע"י - על ידי

כמבואר שלהי זבחים. מהו תכן מצבה באר הרמב"ם[9] בהלכות עבודה-זרה, [הלכות עבודה זרה ו, ו] שהוא בנין שמתקבצים לעבודה סביבו. וראוי להתבונן על הקו המבדיל בין מרכז שמתקבצים לעבודה סביבו, שנתרחק, ובין בנין שמתקבצים לעבודה בתוכו, שנשאר אהוב. הנה בפסחים פ"ח אמרו חז"ל[10]: מאי דכתיב: "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ד' אל בית אלהי יעקב"? [ישעיהו ב, ג] לא כאברהם שקראו הר ["בהר ה' יראה" (בראשית כב, יד)] ולא כיצחק שקראו שדה ["ויצא יצחק לשוח בשדה" (בראשית כד, סג)] אלא כיעקב שקראו בית. ["אין זה כי אם בית א-להים" (בראשית כח, יז)] באור הדבר, כי מראש אמנה כשהחל איתן האזרחי [אברהם אבינו (בבא בתרא טו)] לקרא בשם ד', הלא לא היתה הקריאה מפורטת בדרך-עבודה מיוחד ומסודר להלכותיו, כי-אם להפנות את הלבבות בכלל לשם ד' אל עולם קונה שמים וארץ. וסגנון זה אינו מניח הבדל בין עם לעם, וכל באי-עולם יוכלו יחד להתקבץ לעבוד את ד'. וזאת היא הוראת המצבה: נקודה מקודשת מרכזית, שהכל מתקבצים לעבודה סביבה באין הבדלה.

אבל מעמד כזה הוא רק מעמד של הכשרה. מגמתה העליונה היא, שתבא לעולם אותה הסגולה של העבודה הרצויה, המסודרת ברוח-ד' ומיוחדת לישראל עם-סגולה, ולזאת המדרגה אין כל באי-עולם ראויים להשתתף בשוה. ויעקב כאשר ראה את הסגולה המיוחדת, העתידה להופיע מזרע ברך ד' אשר יפרח ממנו, אמר אז: "והאבן הזאת אשר שמתי מצבה" [בראשית כח, כב] לא תהיה עוד מצבה חפשית, שהעבודה תהיה מרוכזת סביבה בלא הבדלת מחיצות, כי-אם "יהיה בית אלהים", בית מיוחד מוקף מחיצות, שרק הראויים לו יכולים לבא אליו. וכל העמים אין להם עדיין שום מושג איזו תועלת יש בכל אותה הפרטיות המסודרה, בכל אותם גופי-הלכות של תורה ומצותיה, שישראל מצטיינים בהם בכל מעשיהם וביחוד בעבודת הקדש והמקדש.

אבל, אע"פ[11] שבזמן הזה עדיין לא זרח האור ולא הוכר הכח החי העליון מההופעה העליונה המבורכה אשר לחלק יעקב בגופי תורתו המיוחדת לו, העולה על הכלליות של הקריאה בשם ד' אל עולם בכלל מכמה מעלות, לעתיד לבא כשיראו כל באי-עולם מה פעלו אלה החוקים והמשפטים, הדקדוקים וגופי ההלכות, על אומה זו הנפלאה, שנתקיימה בניסי נסים וצצה ופרחה בקדושתה המיוחדה גם בימי עניה ומרודה וזכתה לאורה גדולה, בעת תבוא התגלות צדקתה וכבודה יאמרו כולם: מעתה נדע שלא די לנו באותה ההכללה של קריאה בשם ד' לבד במושג-האמונה הערום, אשר חשבנו אותו למספיק לכל התפקידים הנשמתיים, אלא צריכים אנו לעלות "אל הר ד'" הקורא בכללות לקדושת אמונת ד', והכרתו בכלל, למען נבוא אל הבית פנימה, "אל בית אלהי יעקב", ולא נסתפק עוד בהכרה כללית ובמושגים כלליים, שראינו כבר שאינם מספיקים להאיר את הסגולה העליונה בעולם ולבסס את האנושיות על בסיס יסודי, כי-אם נשוב לאשר זנחנו ואבן מאסנו מוכרח להיות לראש פינה, והם הם הלמודים הפרטיים שהם נחלת-יעקב המיוחדה לעד, כמה שנוכל עכ"פ[12] להקות ולקחת מהם רטיה למחץ העולם והאדם הלקוי בכל ערכיו, "ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו". [ישעיהו ב, ג]

והלמוד הפרטי הזה המלא רוח מיוחד וסגולות מפורטות, אינו מצוי כלל בשוק הרוחני הכללי, ו"בגוים אין תורה" ["חכמה בגוים תאמין, תורה בגוים אל תאמין" (איכה רבה ב, יג)] אע"פ שיש חכמה, "כי מציון תצא תורה ודבר-ד' מירושלים". [ישעיהו ב, ג] באותה הפרטיות המיוחדה לקדושת ישראל אנו באים אל הבית פנימה, אבל גם כאן אנו פוגשים הכללה והפרטה, אבל לגמרי בצורה אחרת: ולעומת מה שבזמן שאנו עוסקים בהערכת כל העולם כולו הננו מקדימים את ההכללה על הפרטיות, ומפעולת אב-המון-גוים [מפעולתו של אברהם, "אב המון גוים" (בראשית יז, ה)] אנו באים ל"בית יעקב אשר פדה את אברהם", [ישעיהו כט, כב] הננו מהפכים

---

9 הרמב"ם - רבי משה בן מימון

10 חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה

11 אע"פ - אף על פי

12 עכ"פ - על כל פנים

את הסדר כשאנו עוסקים בהטבת האורה בישראל פנימה. אם נבא מיד אל ההכללה ונאמר: מושג-האומה עולה על כל, מבלי אשר נדאג למלא את המושג הזה בברכת-ד' והשפעת-הקודש, הננו הולכים ונכשלים, נאחזים בסבך אותה המסכה הנסוכה על כל הגוים, החושבים שהצבוריות לבדה היא יסוד הכל ובגללה הכל שרוי הכל מחול, [ובשבילה הכל מותר והכל נסלח] ואינם שמים על לב כי הכמות לא תוכל לעולם להכריע לצד עליון את האיכות; ואם מותר האדם מן הבהמה הוא באיכותו - איך יתכן שכל סגולתו ושאיפת-מעשיו תהיה רק למען הרבוי הכמותי בלא דרישה עליונה איכותית?

אמנם יקרה היא לנו הכמותיות הצבורית, אבל לא מצד געגועים בהמיים המגלמים את המחשבה, כי-אם בסגולה בהירה, בהעמדת הסגולה של היחידים במלוי קדושתם, בצביון קדשם ואור טהרת מדותיהם. וממכון מלא אוצר-חיים כזה ראוי לבא להכללה צבורית, שכמותה נעשית כלי מוכשר לקבל את שפעת-האורה של כל הנקלט באוצרות היחידים, המשפחות, העדות והשבטים, ועושה אותם חטיבה אחת עליונה המאירה באור-שבעתיים. על-כן מוכרחת היתה במת-היחיד להיות מותרת, אחרי שבכללות נתאגדה הצבוריות צריכים למלאותה ענין, והשלום הוא הכלי המחזיק את הברכה, ["לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום" (עוקצין ג, יב)] והברכה עצמה מה היא? - קדש-ד' העליון בכל סגולותיו.

אמנם אחר שחזתה הנבואה ברוח-קדשה, שהמלוי הפרטי כבר בא לגמר-בשולו באופן הראוי להיות מצטרף אל הכלליות, אז בא תור האחדות הכללית הנאדרה-בקדש לעד, ובמת-יחיד, גם אותה המוקפת יריעות ומחיצות, שעולה הרבה בפנימיותה על מצבה, הפתוחה לכל, גם היא נאספה, ונקבעה קדושת בית-עולמים הכללית. "זאת מנוחתי עדי עד" [תהלים קלב, יד] יזכנו השי"ת[13] לראות מהרה באורו הגדול על ציון ועל מקראיה [ועל מקום כינוסיה (על פי ישעיהו ד, ה)] וישיבנו ברחמיו אל ארץ-חמדתו. והיה זה שלו'[14] וברכת אה"ר[15] כנה"ר[16] ונפש ידי"ע[17] דוש"ת[18],

הק' אברהם יצחק ה"ק

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי"ה, כרכים א׳-ד׳

---

13 השי"ת - השם יתברך
14 שלו' - שלום
15 אה"ר - אהבה רבה
16 כנה"ר - כנפשו הרמה
17 ידי"ע - ידידו עוז
18 דוש"ת - דורש שלומו ותורתו